

UDC 002.2:028:37.014.22

Bulgaria in the First UNESCO Book on Prison Libraries

Milena Tsvetkova*
Dr., Associate Professor

България в първата книга на ЮНЕСКО за затворническите библиотеки

доц. д-р Милена Цветкова

Published Reference (Suggested Bibliographic Citation):

Цветкова, Милена. България в първата книга на ЮНЕСКО за затворническите библиотеки. В: ББИА онлайн: Списание на Българската библиотечно-информационна асоциация, 2019, Год. 9, №6, с. 42-44. ISSN (Print): 1314-7285, ISSN (Online): 1314-4944

Tsvetkova, Milena. Bulgaria in the First UNESCO Book on Prison Libraries. In: BBIA online (Bulgarian Library and Information Association – BLIA), 2019, Vol. 9, No 6, pp. 42-44. ISSN (Print): 1314-7285, ISSN (Online): 1314-4944

Abstract:

“Books beyond bars” is not an ordinary systematic review around the world, but an evaluation work that highlights selected prison library systems, summarizes problems, describes sample projects, and demonstrates best practices in library service in a prison environment. Based on the impressive experience of 38 countries, the transformative power of prison libraries is revealed as an information, educational and entertainment environment, as well as library space as a protected space for meetings and recreation, for self-discipline and professional skills. Evidence is given that using a prison library can be a transformative and powerful experience with long-term and long-lasting effects.

* Sofia University St. Kliment Ohridski
Faculty of Journalism and Mass Communication
Department of Communication and Audiovisual Production
Bulgaria, 1000 Sofia, 49 Moskovska str.
E-mail: milenaic@uni-sofia.bg

Bulgaria is one of the few countries that is present in the Chapter “Policy environment and guidelines for prison libraries” and in all sections of the Central Chapter of the book “Experiences from prison libraries around the world”.

Keywords: prison libraries; prisoners; prison education; reading; access to books; lifelong learning; penitentiary systems; Bulgaria; IFLA; UNESCO; Lisa Krolak

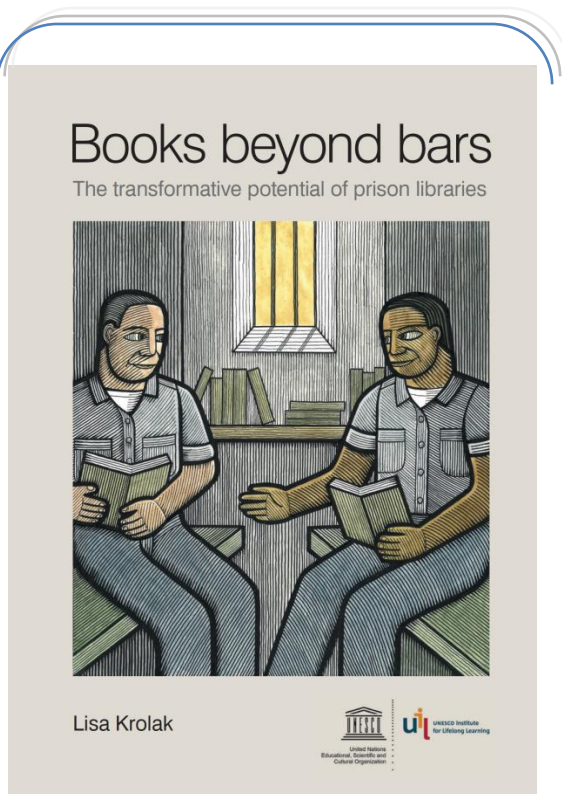
През 2019 г. беше публикувана първата книга на ЮНЕСКО за затворническите библиотеки. Базирана на мащабно световно проучване, тя подчертава приноса на библиотеката и библиотекаря в пенитенциарна среда за образованието и личностното развитие на лишените от свобода млади и възрастни хора.

„Книги извън решетките: Трансформираният потенциал на библиотеките в затворите” е написана от Лиза Кролак, главен библиотекар на Института на ЮНЕСКО за учене през целия живот (UIL)¹. Изследването беше официално представено на WLIC 2019 – Световния конгрес за библиотеки и информация на Международната федерация на библиотечните асоциации и институции (IFLA) между 24 – 30 август 2019 г. в Атина, Гърция².

Книгата започва като изследване на актуалната дейност на затворническите власти при изпълнението на възложения им обществен мандат по реабилитация и реинтеграция на затворниците в обществото, като им позволяват да използват специализираната библиотека за реализация на общочовешкото им право на информация и образование.

¹ Krolak, Lisa. Books beyond bars: The transformative potential of prison libraries. Hamburg: UNESCO Institute for Lifelong Learning, 2019. 50 p. ISBN 978-92-820-1231-4. Available from: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000369835>

² Krolak, Lisa and Peschers, Gerhard. Books beyond bars: The transformative potential of prison libraries. IFLA WLIC 2019: World Library and Information Congress: Session 113c Poster Session 1, Athens, Greece, 26.08.2019. Available from: <http://library.ifla.org/2836>

Корицата на „Книги извън
решетките”

Художник: © Clifford Harper

и по този начин усилват шансовете на затворниците за ефективна корекция и успешна реинтеграция след освобождаването.

В книгата е обобщена официална информация, получена от сътрудници от 38 държави, което е помогнало за правилното разбиране на политическата конюнктура и на различните подходи спрямо затворническите библиотеки. Съдържанието е структурирано в 6 глави – „Учене през целия живот в затворническа среда”, „Приносът на затворническите библиотеки”, „Политическа среда и директиви за библиотеките в затворите”, „Опитът на затворническите библиотеки по света” и „Заключение и политически насоки”.

Фокусът на изданието е критично важната роля на четенето, книгите и библиотеките, тъй като по-голямата част от онези, които се озовават в местата за задържане, идват от проблемна социално-икономическа среда и имат ограничени знания и ниски нива на грамотност.

Авторката търси отговор на въпроса дали действително затворническите библиотеки предоставят възможности за учене, необвързано с възрастта, като предлагат разнообразни материали за четене и обучение от най-ниско до експертно ниво и на различни езици

„Книги извън решетките” не е хладен световен преглед, а оценъчен труд, в който се осветляват избрани затворнически библиотечни системи, обобщават се проблеми, описват се образцови проекти и се демонстрират най-добри практики на библиотечно обслужване в затворническа среда. На базата на впечатляващия опит на някои държави се разкрива трансформиращата мощ на затворническите библиотеки като информационна, образователна и развлекателна среда и на библиотечното помещение като защитено пространство за срещи и отдих, за самодисциплина и професионална квалификация. Приведени са доказателства, че използването на затворническа библиотека може да бъде преобразуващо и мощно преживяване с дългосрочни и трайни ефекти.

Приятна изненада и чест за България е вниманието към нейната пенитенциарна библиотечна система, обхващаща всички 36 затворнически институции, и към факта, че във всички български затвори има училища.

България е една от малкото държави, която присъства в главата „Политическа среда и директиви за библиотеките в затворите” и във всички дялове на централната глава на книгата „Опитът на затворническите библиотеки по света”.

Подчертана е симетрията между реда за поддържане на затворническите и обществените библиотеки в Правилника за приложение на нашия Закон за изпълнение на наказанията, което нарежда България до образци в това отношение като Хърватия, Финландия и Норвегия (с. 19).

По критерия „Институционална структура и сътрудничество с обществените библиотеки” е изтъкнато активното сътрудничество между двете затворнически библиотеки в Ловеч и в Стара Загора с местните обществени библиотеки, извършвано по решение на ръководството на тези затвори за целите на културни празници и събития (с. 24). Споделено е съжалението³, че такова взаимодействие се

³ Tsvetkova, Milena and Andrekova, Sashka. The right to read behind bars: Access to books and libraries in the prisons in Bulgaria. *Russian Journal of Sociology*, 2016, Vol. 4, N 2, pp. 62-73. DOI: 10.13187/rjs.2016.4.62

основава на индивидуални инициативи, а не е част от национална стратегия и не е регламентирано в българския Закон за обществените библиотеки. Не непременно негативна е практиката в България длъжността „библиотекар“ в затвора да се изпълнява от лишен от свобода, а не от целево подготвен библиотечен специалист или от представител на персонала. Мотивиращ за затворниците е фактът, че това е престижна за общността им позиция, която се заема в съревнование – след конкурс и съобразно „Длъжностна характеристика“, изготвена от Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ към Министерството на правосъдието.

По отношение на критерия „Библиотечен фонд и въпроси на сигурността“ (с. 31) България е спомената при държавите, в които новите книги се осигуряват предимно чрез дарения от неправителствени организации, религиозни групи и частни лица, но и от издатели, чиято щедрост е свързана с излишък или с остарели и специализирани заглавия, които не могат да бъдат интересни за осъдените. Подобно на Нигерия, и в България затворниците изпитват остър недостиг от материали за четене, а негативно влияние върху използването на наличния библиотечен фонд оказват познати обстоятелства: а) състоянието на фонда (неактуални и непотребни заглавия, преобладаващата част от които са издадени преди 1989 г.; амортизирани екземпляри поради засилен книгооборот или поради липса на навици за пазене); б) големия брой работещи затворници и много големия процент на неграмотни сред неработещите; в) наличието на средно между 30 и 70% затворници с първична и вторична неграмотност, което е обвързано с липсата на интерес към общообразователна дейност.

Най-висока оценка затворническите библиотека на България получават по критерия „Творчески дейности и стимулиране на грамотността“. Причислени сме към страни като Великобритания, САЩ и Хърватия с най-широк спектър от методи за привличане на читатели, културни събития и насърчаващи креативността на затворниците дейности (с. 38-39). Като изключителен пример са изведени

редакциите на шестте български затворнически вестника, чието седалище е именно затворническата библиотека и където редакционните екипи се срещат със своите редовни сътрудници и репортери. Отново само България е посочена като пример за политика на издаване на авторски литературни произведения на затворниците и за свобода на самоорганизиране на читателски клубове и мини-библиотеки в зоните с най-строг режим. Светът научава, че нашите затворнически библиотеки са генератор и среда за ежегодно отбелязване на събития като „Световния ден на книгата” и на акции като „Голямото четене”.

Авторката на „Книги извън решетките” не скрива възхищението си, че именно в страната, в която лишените от свобода са лишени и от приток на нови и интересни материали за четене, се предлага богатство от други информационни дейности за насърчаване на културата на четене и писане и стимулиране на използването на библиотеката.

Прогресивните корекционни системи по целия свят залагат на **четенето като инструмент за трансформация**, пише Лиза Кролак. И това е не само защото четенето е общочовешко право, а защото то трябва да бъде задължение в среда, чиито обитатели често произхождат от общности със социално-икономическо и образователно неблагоприятие. Не може да се обсъждат корекции в поведението на затворниците и реинтеграцията на условно освободени и излежали присъди лица без да се говори за книги и четене.

Неслучайно мотото на най-мощните инициативи за библиотечно осигуряване на образованието на затворниците е „Четенето е освобождение”. Четенето за знание е в центъра на цялата трансформация на човека – няма надежда и няма мечти без него.

Доверието в затворническата библиотека позволява да се усети един свят отвъд стените и решетките, като позволи на затворника временно да забрави за суровата реалност на несвободата и да му даде възможност да избира собствени

материали за четене в една извънредно ограничителна и регулируема среда. Осигуряването на достъпа до важни книги на различни езици, включително до лесни за четене издания, има решаващо значение за **личната промяна и облагородяването** на затворника.

По време на проучването за България психолози в Софийския затвор споделиха, че четящите затворници съумяват най-ефикасно да нормализират поведението си. За реабилитацията си пред обществото и съдбата те разчитат повече на библиотеката, отколкото на субкултурните дейности на затворническата общност. От всички предлагани форми на т.нар. „самоорганизация” на времето самоорганизацията с книга в ръка се оказва най-успешната. Точно в книгите българските затворниците намират доказателствата за иначе клишираната максима, че всеки има право на втори шанс. И че този шанс винаги се е криел в библиотеката.

Оригиналното издание на „Книги извън решетките” ще постъпи във фондовете на Министерството на правосъдието, на Българската библиотечно-информационна асоциация и на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий”.

Acknowledgements

This publication was made possible by a grant from the Sofia University Science Fund through the Grant Number 80-10-205/17.04.2019.

References

Krolak, Lisa, and Peschers, Gerhard. Books beyond bars: The transformative potential of prison libraries. *IFLA WLIC 2019: World Library and Information Congress: Session 113C Poster Session 1*, Athens, Greece, 26.08.2019. Available from: <http://library.ifla.org/2836>

- Krolak, Lisa. Books beyond bars: The transformative potential of prison libraries. Hamburg: UNESCO Institute for Lifelong Learning, 2019. 50 p. ISBN 978-92-820-1231-4. Available from: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000369835>
- Tsvetkova, Milena, and Andrekova, Sashka. The right to read behind bars: Access to books and libraries in the prisons in Bulgaria. *Russian Journal of Sociology*, 2016, Vol. 4, No. 2, pp. 62-73. DOI: 10.13187/rjs.2016.4.62. URN: <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0168-ssoar-54543-8>